

Pécsi Tudományegyetem
„Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola

Gyovai Ágnes

A MAGYAR ÁLTALÁNOS TANTERVŰ ALSÓ TAGOZATOS ÉNEKKÖNYVEK
TUDÁSKÁNONJÁNAK KOMPARATÍV ELEMZÉSE
(1943-2013)

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető

Prof. Dr. F. Dárdai Ágnes
PhD, habil
egyetemi tanár

Pécs
2023

A témaválasztás indoklása, a kutatást megalapozó elméleti háttér

A tudás egyik legfontosabb forrása a tankönyv, mely a tudás minőségében az oktatás eredményességében meghatározó szerepet tölt be. A tankönyvi tartalomba beépített modern oktatási technológiák korszerű, minőségi tudás megszerzését feltételezik (Ábrahám, 2001). A tankönyvi tartalomban megvalósuló tudás, azonban függ a tantervben megfogalmazott követelményektől, így a tankönyvek minőségét, színvonalát jelentősen befolyásolják a tantervek (L. Dala, 1986). A változó világ, a technikai haladás folyamatosan megújuló tudást igényel, melynek következtében az iskolai tananyagból a régebbi ismeretek idővel a látókörön kívülre kerülnek. Az oktatásmélt és a gyakorlati tudás viszonylatában fontos a tudástartalmak folyamatos figyelemmel kísérése (Csapó, 2001).

Pethő Villő a 2002-es reformvizsgálatok nyomán új aspektusból közelíti meg a magyar zenei nevelésben irányadó nevelési elveket. A kodályi zenepedagógiai koncepciót egyfajta reform zenepedagógiaként értelmezi, amely a század eleji művészpédagógiai irányzatokhoz is kapcsolható. Pethő Villő Kodály zenepedagógiai koncepciójának legfőbb alkotóelemeit az iskolai zenei nevelés gyakorlatának teljes körű korszerűsítése, az ének tantárgy szerepének kiemelt fontossága, a zenepedagógiai művek és az énekkönyvek függvényében megújuló tananyag, a kodályi elképzelésekre alapozott, a tananyag elsajátítását segítő módszer kidolgozásában foglalja össze. E kodályi „életprogram” a zenei nevelésen belül a magyar népzenevel való nevelés fontosságának hangsúlyozásával - a kutató fényszögéből - a teljes emberré nevelésre törekszik (Pethő, 2012).

A zenei nevelést megreformáló Kodály-koncepció az iskolai énekkönyvekben jut érvényre. A Kodály-koncepcióra épülő zenetanítási anyag maradandó értéke a kodályi filozófiában rejlik, melynek célja a zene által való teljes emberré nevelés. Ez a kodályi elv kapcsolódási pontot képez a Nemzeti alaptanterv szellemiségével is, mely célként jelöli ki az egyéni adottságokhoz igazodó minél teljesebb személyiség kibontakoztatását (L. Nagy, 1996a, 38. o.).

Gönczy László értelmezését alapul véve a Kodály-koncepció nézetrendszerében a folytonos zenei nevelés által formált személyiség meghatározó jelentőségű a zenén túlmutató értékrend kialakításában. A koncepció céljainak megvalósításához módszerre, megfelelően kiválasztott eszközrendszerre van szükség. E kettő összhangja - a koncepció érvényesülési tere és az anyag függvényében megválasztott módszerek használata - a tágabb értelemben vett pedagógia. A kodályi-koncepció kiteljesedése a tanítványok, pályatársak munkája által vált teljessé, akik a kodályi elvekre építve dolgoztak ki tankönyvsorozatokot a zenei nevelés minden területén (Gönczy, 2009).

Kutatási témám kiválasztásában a legfőbb motivációt F. Dárdai Ágnes *A tankönyvkutatás alapjai* (Dárdai, 2002) című tudományos munkája képezte. F. Dárdai Ágnes a tankönyvek összehasonlító vizsgálatának vonatkozásában a *tudáskanon* fogalmát alkotja meg, mely fogalom dolgozatomban kulcsfogalmaként jelöli ki az idődimenzió vertikális és horizontális síkjain a magyar általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek elemző vizsgálatának kutatási irányait.

A szakirodalom monitorozása során megerősítést nyert bennem témaválasztásom fontossága. Zenetanárként a mindennapi iskolai gyakorlatban szerzett tapasztalataim alapján úgy

gondolom, hogy az énekkönyvek a tanulás-tanítás folyamatában meghatározó jelentőségűek. A zenei nevelés területén a modernitás jegyében folytonosan megújuló tudástartalmak, a korszerű technikai eszközök bevonása a zenetanulás-tanítás gyakorlatába, a 2012-es Nemzeti Alaptanterv kapcsán megjelenő zenei képesség- és készségfejlesztés kitágulását eredményező újító változások, úgy vélem jelenkorunkban témaválasztásomat több szempontból is alátámasztják.

Kutatásom jelentőségét abban látom, hogy az énekkönyvek tudáskanonjának változásvizsgálatával (1943-2013), komparatív elemzésével (2013) pontos képet kaphatunk az oktatás zenei praxisában végbement fejlődésről. Jelen kutatás e változások szemléleti és értékrendi különbségeinek feltárásával azokra a történeti csomópontokra fókuszál, amelyek újabb tudástartalmakat hívtak elő, és a zenei nevelés újszerű lehetőségeit teremtették meg. A kutatás aktualitása abban nyilvánul meg, hogy a történeti kutatás folyamatában görcső alá vett énekkönyvek tudáskanonjának multidimenzionális vizsgálatával feltáruznak a társadalmi változások erőterében manifesztálódó tudástartalmak, melyek modernkori prezentációi a jelen iskolakanonjának értékeibe asszimilálódnak és megőrizve – megújító szellemiséggel hídként kapcsolódnak a jövő iskolájának zenei tudásképe felé.

A kutatás értelmezési kerete

A vizsgálat **idődimenziója** az 1943-tól 2013-ig tartó időintervallumot átfogó hosszmetzeti (történeti) kutatást és a 2013-as évre fókuszáló keresztmetzeti (2013) vizsgálatot foglalja magába. A vizsgálat időbeli keretének kijelölését 2 tényező determinálta. A hosszmetzeti (történeti) kutatás idődimenziójának kezdete az 1943-as év. Ebben az évben jelent meg *Kodály Zoltán – Ádám Jenő* első osztályos *Szó-mi Szólj síp Énekes könyve*, amely az 1941-es tantervi előírások értelmében a népi-nemzeti dalok tanítására, a magyar népzenei hagyományok megőrzésére helyez hangsúlyt. Az idődimenzió keretét a 2013-as év határolja annak okán, hogy ebben az évben adták ki az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó gondozásában azokat az újabb első osztályos énekkönyveket, melyek az iskolai ének-zene oktatás szemléletében és gyakorlatában újító változtatásokat hozó 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv előírásai alapján készültek el.

A vizsgálat **térbeli dimenziója**: A hosszmetzeti kutatás (1943-2013) a magyar általános tantervű alsó tagozatos (1-4. évfolyam) énekkönyveket veszi görcső alá, a keresztmetzeti vizsgálat (2013) a magyar általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvekre terjed ki. A kutatás forrásait képező énekkönyvek, a tantervek és utasítások függvényében jelennek meg. a vizsgálati minta kiválasztását a tantervi változások csomópontjai jelölik ki.

A vizsgálat **tematikus dimenzióját** az énekkönyvek tudáskanonja képezi. A hosszmetzeti kutatás az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának változását vizsgálja 1943-tól 2013-ig. A keresztmetzeti vizsgálat (2013) az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív

elemzésére terjed ki. A hosszmetzeti kutatás az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkoncepcióját, zenei tartalmának felépítését, az énekes szemelvényanyagot alkotó dalfajtákat (1943-2013), az alsó tagozatos 1-4. osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát alkotó zeneműveket (1964-2013), a dalok szövegtárgykörét, az illusztrációk funkcionalitását (1960-2013), valamint az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek érték közvetítő szerepét (1943-2013) veszi górcső alá. A keresztmetzeti vizsgálat (2013) a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák fókuszában zenei összefüggéseket keres a 2012-es Nemzeti Alaptantervben meghatározott kulcskompetenciákkal. Összehasonlító vizsgálat alá vonja az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajtákat, a zenehallgatást, az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatait, valamint empirikus kutatás keretében felméri az Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveinek tankönyvhasználatát.

A kutatás céljai

A **történeti kutatás** célja, hogy 1943-tól 2013-ig a tantervi változások csomópontjaiban feltárja az énekkönyvek tudáskanonjában tükröződő szemléleti, értékrendi különbségeket, valamint az énekkönyvek zenei tudásképében kirajzolódó tartalmi változásokat.

A **keresztmetzeti vizsgálat** célja, hogy górcső alá vegye, milyen újító változásokat eredményezett a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv a 2013-as kiadású Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveinek tartalmában, továbbá célként tűzi ki, hogy **empirikus kutatás** keretén belül felmérje az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveinek tankönyvhasználatát.

A kutatás kérdései

1. Központi kutatói kérdés

Milyen zenei tudáskép rajzolódik ki 1943-tól 2013-ig az elemzés alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában?

2. A központi kutatói kérdéshez kapcsolódó további kérdések

2.1 Az énekkönyvek történeti változása 1943-tól 2013-ig

2.1.1 *Változott-e a vizsgált időszakban az elemzés alá vont alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának alapkoncepciója?*

2.1.2 *Milyen tananyag elrendezési szempontok érvényesülnek az elemzés alá vont énekkönyvek tudáskanonjában?*

2.1.3 *Milyen dalfajták alkotják az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagának tartalmi súlypontjait 1943-tól 2013-ig?*

- 2.1.4 *Milyen zeneművek meghallgatása szerepel az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskánonjában 1964-től 2013-ig?*
- 2.1.5 *Milyen hangsúlyváltozások jelennek meg a dalok szövegtárgykörében 1960-tól 2013-ig?*
- 2.1.6 *Milyen funkciót hordoznak az elemzés alá vont énekkönyvek illusztrációi 1960-tól 2013-ig?*
- 2.1.7 *Hogyan és milyen arányban jelenik meg az énekkönyvek tudáskánonjában a zene érték-hordozó, értékmegőrző szerepe 1943-tól 2013-ig?*

2.2. Az énekkönyvek komparatív vizsgálata (2013)

- 2.2.1 *Milyen kulcskompetenciák fejlesztését jelöli ki a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv az énekkönyvek tudáskánonjában, milyen kapcsolódási pontokat alakítanak ki a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal összefüggésben?*
- 2.2.2 *Milyen dalfajták alkotják az énekes szemelvényanyag tartalmi súlypontjait az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskánonjában?*
- 2.2.3 *Milyen zeneművek meghallgatása szerepel az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskánonjában?*
- 2.2.4 *Milyen képesség- és készségfejlesztő feladatok alkotják a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskánonjában?*
- 2.2.5 *Hogyan vélekednek a pedagógusok, tanulók és a szülők az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek használhatóságáról?*

3. Az énekkönyvek hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálatát szintetizáló kérdés

- 3.1 *Hogyan definiálható a zenei tudásképet meghatározó tudáskánon fogalma?*

A kutatás módszerei

Dokumentumelemzés – A szakirodalom feltárása

A szakirodalom monitorozásával a téma irodalmában folyó kutatásokról kaphatunk átfogó képet. A kutatás témaköréhez kapcsolódó vizsgálatok, valamint más tudományterületeken folyó tudományos kutatások által széles körű rálátás nyílik kutatási eredményekre, vagy még feltáratlan kutatási területekre (Falus, 2000. 38. o.).

Jelen kutatás elsődlegesen azokra a tudományos vizsgálatokra fókuszált, melyek interdiszciplináris kapcsolódási pontokon keresztül összefüggéseket alakítottak ki a kutatás

tárgyának témakörével, ily módon pontosították a kutatási pozíciók kijelölését, a kutatási eredmények megfelelő értelmezését és a kutatás továbbfejlesztési lehetőségeinek tágabb horizontját körvonalazták.

Tekintettel a „kodályi zenepedagógiai koncepció”, „zenei nevelő program” hívószavakra, jelen értekezés magyar kutatásokra fókuszál, ennek okán a magyar nyelvű tankönyvekre vonatkozó kutatási eredményeket veti össze.

Tartalomelemzés

A tartalomelemzés olyan kutatási technika, mely sajátos megközelítési móddal a tartalomra fókuszál. Az elemzés során nyert adatokból az adatok összefüggésrendszerére vonatkozóan megismételhető és érvényes konzekvenciák vonhatók le (Krippendorff, 1995. 22. o.). A tartalomelemzés folyamatának első fázisában a tartalmak adatokká alakításához a vizsgálandó szövegelemeket bizonyos szabályok alapján a kutatói logika szerint előzetesen felállított kategóriákba besoroljuk (Szabolcs, 1999. 346.o.), a nyers adatok standardizált formába alakításával kódoljuk (Babbie, 2003. 357.o.). A második fázis, tartalmazza a kvantitatív-kvalitatív adatfeldolgozást, az eredmények értelmezését, a kommunikációs egységek mélyrétegeiből feltárt látens összefüggések felismerését (Szabolcs, 2000. 332-335.o.). A tartalomelemzés módszerével a közlemények objektív módszeres vizsgálata során az üzenet, a közlemény kódolásának módjában elrejtett információk tárhatók fel (Antal, 1976. 9- 15. o.).

Az értekezés a magyar általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának változásvizsgálatát (1943-2013) deduktív (analitikus) kutatási stratégiával, komparatív elemzését (2013) induktív (empirikus) kutatási stratégiával, a tartalomelemzés módszerével, deskriptív-hermeneutikus (leíró-értelmező) módon, kvantitatív-kvalitatív vizsgálatok komplementer alkalmazásával közelítette meg. Az első fázisban történt a kategóriák kijelölése, a mérési egységek meghatározása, a munkatáblázatok megalkotása, a vizsgálati minta kiválasztása, a második fázis tartalmazta a kvantitatív-kvalitatív adatfeldolgozást, az eredmények értelmezését és a látens összefüggések feltárását.

Tankönyvhasználat-vizsgálat - Empirikus kutatás: Kérdőíves felmérés, személyes interjú

Az empirikus kutatás a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv alapján elkészített 2013-as újabb kiadásban megjelent első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatát mérte fel a tankönyveket megjelentető kiadók - Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó - fókuszában. A tankönyvhasználat-vizsgálathoz az empirikus kutatásokban leggyakoribb módszert, a kérdőíves felmérést választottam. A tankönyvhasználat-vizsgálat 2016-2017 között zajlott pedagógusok, tanulók, szülők körében. A kérdőíves felméréshez a pedagógusok, tanulók és szülők számára saját szerkesztésű kérdőíveket készítettem.

A pedagógusok kérdőíves felmérése előtt a szóbeli kikérdezésnél gyakori módszert, az interjú módszerét alkalmaztam, melynek során a pedagógusok négy bevezető kérdésre válaszoltak. A beszélgetések hangfelvételéről írott változat készült.

A kutatás forrásai

Elsődleges források

A kutatás primer forrásait képezték a magyar általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek. A vizsgálatba bevont énekkönyvek között megjelenő 1967-es kiadású *Hegyi József- Kovács Lajos Ének-zene Kézikönyv* kizárólag tankönyv szerepét betöltő funkciójában került górcső alá. A 2014-es második kiadásban megjelent *Lassúné Ruskó Renáta Ének-zene Munkafüzet* a 2013-as kiadású *Lassúné Ruskó Renáta Ének-zene tankönyv* részeként szerepelt a vizsgálat alá vont énekkönyvek sorában. A kutatás további primer forrásait képezték a reprezentatív elemzésekhez nélkülözhetetlen tudományos Forrásművek, a Zenehallgatáshoz kapcsolódó források, valamint a Tantervek, Utasítások és Útmutatók.

Másodlagos források

A szakirodalom monitorozása során feltárt tudományos kutatások a szakirodalmi források szekunder forrásanyagát ölelték fel, melyek több tudományterület fényszögéből prezentálták a jelenkor kutatási eredményeit.

A tankönyvelemzések kutatómódszertani koncepciója

Tantervek, vizsgálatba bevont énekkönyvek

A kutatás forrásait képező énekkönyvek, a tantervek és utasítások függvényében jelentek meg, a vizsgálati minta kiválasztását a tantervi változások csomópontjai jelölték ki. A kutatás folyamán az egyes részterületek vizsgálatánál a vizsgálat alá vont énekkönyvek száma eltérő, annak okán, hogy a vizsgálati mintát képező tankönyvek a vizsgálandó részterület mélységének feltárásához különböző időintervallumban és térbeli (iskolafok) kiterjedésben jelennek meg.

A vizsgálati mintát képező énekkönyvek a következők:

Történeti kutatás

- 1943-tól 2013-ig kilenc első osztályos énekkönyv képezte a tankönyvelemzések vizsgálati mintáit az énekkönyvek alapkoncepciója, a zenei tartalom és a dalfajták változásvizsgálatában.
- 1964-től 2013-ig az énekkönyvek zenehallgatási anyagát alkotó zeneművek változásvizsgálatában az általános tantervű, alsó tagozatos 1-4. évfolyam énekkönyvei kerültek górcső alá, az elemző vizsgálatok tizenhét tankönyvre terjedtek ki.
- 1960-tól 2013-ig a dalok szövegtárgyköre és az illusztrációk funkcionalitásának vizsgálatában, a vizsgálati mintát egy első, két második és egy negyedik osztályos énekkönyv képezte. A négy énekkönyv kiválasztásában meghatározó szempont volt olyan énekkönyvek felkutatása, melyek a dalok nyelvi-képi kontextusában feltárt látns üzeneteket hordoznak.

Keresztmetszeti vizsgálat

- A keresztmetszeti vizsgálatba azokat az énekkönyveket választottam vizsgálati mintának, melyek az újító változásokat tartalmazó 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv előírásai alapján készültek el. Ennek függvényében vettem górcső alá a

2013-as kiadású Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos énekkönyveit, mely tankönyvek az *empirikus kutatás*ban a tankönyvhasználat-vizsgálat vizsgálati mintáit is képezték.

A vizsgálat szempontjai, módszere, mérő apparátusa

A tankönyvelemző vizsgálatokhoz az egységes szempontrendszer megalkotása a szakirodalomból feltárt kutatások alapján történt. Az egységes szempontrendszert Dárdai Ágnes tudományos műveire hivatkozással, valamint Fischerné Dárdai Ágnes és Kojanitz László tudományos publikációjára való hivatkozással jelöltem ki és adaptáltam saját vizsgálati mintámra.

- *Az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója, a zenei tartalom felépítése (1943-2013)* alfejezetben a tankönyvelemző vizsgálatához az egységes szempontrendszert Dárdai Ágnes *A tankönyvkutatás alapjai* (Dárdai, 2002), valamint Fischerné Dárdai Ágnes - Kojanitz László *A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig* (Fischerné Dárdai és Kojanitz, 2007) c. tudományos műve alapján készítettem el.
- *A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)* alfejezetben a tankönyvelemző vizsgálatához az egységes szempontrendszert Fischerné Dárdai Ágnes *Szempontok a tankönyvi képek ikonológiai és ikonográfiai értelmezéséhez* (F. Dárdai, 2008) c. tudományos munkája alapján alkottam meg és alkalmaztam saját vizsgálati mintámra.

Az egységes szempontrendszeren kívül a többi részterület vizsgálatánál a vizsgálat szempontjait a kutatói kérdések függvényében határoztam meg.

A vizsgálatba vont énekkönyvek kategória szerinti mérése előtt áttekintettem azokat a tantervi részleteket, amelyek az egyes részterületek tankönyvelemző vizsgálata kapcsán jelentek meg, meghatároztam a kategóriákat, melyek kijelöléséhez a tantervi előírások voltak irányadók. Ezt követően az egyes részterületek vizsgálatához szükséges adatokat Hívószólistára vettem fel és az összegyűjtött, rendszerezett adatokat a dolgozat Mellékleteiben rendeztem el.

A kvantitatív-kvalitatív mérési eredményeket munkatáblázatokban rögzítettem és ábrákkal jelenítettem meg. A kvantitatív adatfeldolgozás gyakoriság számítással, átlag számítással, százalékos értékeléssel történt, a kvalitatív adatfeldolgozás szöveges értékeléssel. Az eredmények összesítése után levontam a következtetéseket.

A kutatás eredményeinek bemutatása

Hipotézisek – Tézisek

Az énekkönyvek történeti változása 1943-tól 2013-ig (1. rész)

Hipotézis/ 2.1.1.

- 1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója nem változott, az énekkönyvek zenei tartalmában a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés érvényesül.

Hipotézis/ 2.1.2.

- Az énekkönyvek tudáskanonjában a zenei tartalmat alkotó mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok szisztematikus elrendezést biztosítanak a zenei anyag felépítésében, amely fokozatosságot alakít ki az éneklésre alapozott hallásképzésben, a zenei anyagra épülő ismeretszerzésben, és a zene gyakorlatahoz szükséges készségfejlesztésben.

A tartalmi elemzések eredményei alapján megállapítható, hogy 1943-tól 2013-ig a Kodály Zoltán – Ádám Jenő énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptióját a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés határozza meg, mely a Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné énekkönyvek tudáskanonjának is alapkonceptióját jelenti. Az 1956-os kiadású Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyv és az 1967-es kiadású Hegyi József – Kovács Lajos Ének-zene kézikönyv zenei tartalmában a társadalmi életet tükröző, szocialista tárgyú dalok megbontják a dalanyag egységét, amely koncepcionális változást eredményez. A szocialista hazaszeretet és erkölcs eszméjének jegyében megújult zenei tartalom politikai-ideológiai célok megvalósítását szolgálja, ez hangsúlyeltolódást eredményez az énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiójában.

A vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek zenei tartalmának felépítésében meghatározó jelentőségű a Kodály - Ádám énekkönyvek hagyományteremtő „*zenei nevelő programja*” (Szabó, 1989. 98.o.), mely magába foglalja az érelemre ható zenei nevelést, az éneklésre alapozott hallásképzést, a tankönyvek zenei anyagára épülő zenei ismeretszerzést és a zene gyakorlatahoz szükséges zenei készségfejlesztést, amely mindig újabb zenei megismeréshez vezet az énekkönyvek tudáskanonjában.

Tézis/1

- 1943-tól 2013-ig a magyar, általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának zenei tudásképét a Kodály-Ádám énekkönyvek alapkonceptióját képező ***magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés*** határozza meg.

Hipotézis/ 2.1.3.

- 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, gyermekjátékdalok, népdalok képezik.

Feltételezésem szerint 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, gyermekjátékdalok, népdalok képezik. A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagában tartalmi súlypontokat alkotó magyar gyermekjátékdalok, mondókák, népdalok és a dalfajták körében hangsúlyeltolódásokat eredményező népi dallamok, vallásos énekek, más népek dalai, komponált gyermekdalok,

népies dalok, népénekek a magyar dalkincs, valamint rokon és más népek dalainak gazdagságát tárják fel az énekkönyvek tudáskanonjában.

Tézis/2

- 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó ***dalok dalfajtáinak változása*** meghatározó szerepet tölt be az énekkönyvek zenei tudásképének átalakulásában, modernizációjában.

Hipotézis/2.1.4.

- 1964-től 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában a zenehallgatás fókuszában a magyar népzene, magyar zeneszerzők zeneművei és Európa zenekultúrájának egyetemese értékű kompozíció jelennek meg.

A történeti kutatás folyamán feltárt eredmények alapján megállapítható, hogy első, második és harmadik osztályban a zenehallgatás fókuszában magyar zeneszerzők kompozíciói jelennek meg, melyek mellett súlypontot képeznek a magyar népdalok: első osztályban népi mondókák, gyermekdalok, szokásdalok, második és harmadik osztályban gyermekdalok, szokásdalok. Az 1978-as, 2003-as, 2008-as kiadású első osztályos énekkönyvekben európai zeneszerzők zeneművei kis számban kapnak helyet, számuk ugrásszerű növekedése a 2013-as kiadású *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* ének-zene tankönyvben figyelhető meg. A második osztályos 1978-as és 1982-es kiadású énekkönyvekben és a harmadik osztályos 1981-es tankönyv zenehallgatásában jelentősebb számarányt képeznek az európai zeneszerzők zeneművei a 2004-es és 2009-es második és harmadik osztályos tankönyvekben mért eredményekhez képest.

Az 1981-es, 2004-es és 2008-as kiadású negyedik osztályos énekkönyvek zenehallgatásában, legnagyobb számban magyar és európai zeneszerzők zeneművei kapnak helyet, e mellett az 1981-es és 2004-es énekkönyvek zenehallgatási anyagában magyar népdalok releváns gyakoriságát is mutatják az eredmények.

Tézis/3

- 1964-től 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában feltárt zenehallgatási anyagot képező zeneművek ***a magyar nemzeti és az európai zeneművészet alkotásainak sokszínű palettáját*** tárják fel.

Hipotézis/2.1.5.

- 1960-tól a Nemzeti alaptanterv életbe lépéséig a dalok szövegtárgykörében meghatározó jelentőségűek a társadalmi, politikai, világnézeti tartalmak, a Kerettanterv 2000 előírásainak megfelelő énekkönyvektől kezdődően a dalok szövegtárgykörében a magyar népzene, néphagyomány, a magyar népi kultúra válik hangsúlyossá.

Hipotézis/2.1.6.

- *1960-tól 2013-ig a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk funkcionalitása a dalszövegek jelentéstartalmának elmélyítésében és hangulati atmoszférájának megteremtésében, a tanulók érdeklődésének felkeltésében, intellektuális és emocionális képességeik fejlesztésében, az esztétikai érzék fejlesztésben és az értékekre nevelés támogatásában jut érvényre.*

A vizsgálat eredményeként megállapítható, hogy az elemzés alá vont alsó tagozatos énekkönyvekben a dalok szövegtárgykörének tantervi előírásokat követő változásai és a dalokhoz kapcsolódó képi illusztrációk funkcionalitása egy adott kor társadalmának értékrendjét tükrözik, mely értékrendben a szövegtartalmak és a képi illusztrációk interferenciája a társadalmi elvárásoknak megfelelő zenei hangzásvilágban teljesedik ki.

Hipotézis/2.1.7.

- *1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek őrzik és ápolják a magyar népzene, néphagyomány értékeit, fókuszba helyezik jeles magyar zeneszerzők kompozícióit, reprezentálják az európai zeneművészet alkotásait.*

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékhordozó, értékmegőrző szerepét feltáró kutatás eredményeként megállapítható, hogy 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjában *a magyar nemzeti zeneművészet népzenei és műzenei alkotásai a magyar nemzeti kultúra* értékeit képviselik, amely a 2013-as kiadású *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyv* zenehallgatásában megjelenő *európai zenekultúra* egyetemes értékű kompozícióival összhangban, a tanulók zenei műveltségének Európai értékrendet tükröző szilárd alapját teremtik meg.

Keresztmetszeti vizsgálat – Az énekkönyvek komparatív vizsgálata 2013 (2. rész)

Hipotézis/2.2.1.

- *A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek a zenei neveléshez kapcsolódó legfontosabb kulcskompetenciák területén az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, az anyanyelvi kommunikáció, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztését jelölik ki.*

Az énekkönyvek komparatív vizsgálatához kapcsolódó 2.2.1 kutatói kérdésben arra kerestem választ, hogy milyen kulcskompetenciák fejlesztését jelöli ki a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv az énekkönyvek tudáskanonjában és milyen kapcsolódási pontokat alakítanak ki a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal összefüggésben.

A 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettantervben meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggéseit vizsgáló kutatás eredményeként megállapítható, hogy a játékdalok szövegének

helyes, szép kiejtése, a dalos játékokban megjelenő természet, környező világ, számok, mennyiségek kapcsolódási pontokat képeznek az *Anyanyelvi kommunikáció*, a *Környezetismeret* és a *Matematika* kompetenciafejlesztés területével. A dalos játékokban való együttműködő részvétel, az egyéni szerepvállalás, a játékszabályok betartása, az alkotó fantázia a *Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia*, az *Erkölcsei nevelés*, az *Önismeret, társas kultúra* kulcskompetenciák fejlesztésére gyakorol hatást, a közös játékélmény a zenei nevelés területén legfontosabb kulcskompetencia, az *Esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképeség* fejlesztésében képez preferenciát.

Tézis/4

- *A magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák kiemelten fontos szerepet töltenek be az énekkönyvek tudáskanonjában, komplex módon fejlesztik a képességeket és készségeket, teljes személyiséget fejlesztenek.*

Hipotézis/2.2.2.

- *Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot képező dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, magyar gyermekjátékdalok alkotják.*

A komparatív vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy az énekes szemelvényanyag gerincét, *legfőbb tartalmi súlypontját* az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveiben a **magyar gyermekjátékdalok** képezik. A mondókák és magyar népdalok legmarkánsabban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében kerülnek a zenei tudáskép fókuszába, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében jelentősebb arányban kapnak helyet más népek dalai, legtöbb komponált gyermekdal a Mozaik Kiadó énekkönyvében található.

Hipotézis/2.2.3.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a zenehallgatás a magyar nép- és műzenei alkotások, valamint európai zeneszerzők zeneműveinek zenehallgatását jelöli ki.

A komparatív vizsgálat eredményei alapján az Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveinek tudáskanonjában a zenehallgatásra kijelölt zeneművek körét **magyar népdalok** (népi mondókák, szokásdalok), **magyar és európai zeneszerzők zeneművei** alkotják. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvében a zenehallgatási anyag elsősorban magyar és európai zeneszerzők zeneműveit reprezentálja, a Mozaik Kiadó énekkönyve kimagasló

arányban európai zeneszerzők zeneműveire fókuszál, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a magyar zeneszerzők zeneműveinek jelentős számaránya mellett, egyaránt hangsúlyos szerepet töltenek be alkalmi dalok, ünnepi zenék, magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) és európai zeneszerzők alkotásai.

Hipotézis/2.2.4.

- *A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő általános tantervű alsó tagozatos Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású, első osztályos énekkönyveinek feladatai fejlesztik az éneklési készséget, a ritmusérzéklet, a zenei hallást, az improvizációs készséget, a zenehallgatás és a zenei írás-olvasás készségét, hangsúlyt helyeznek a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák fejlesztésére.*

A vizsgálati eredmények tükrében megállapítható, hogy az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a generatív és kreatív készségfejlesztéshez kapcsolódó feladatok, olyan játékos zenei tevékenységeket foglalnak magukba, melyek hatékonyan fejlesztik az éneklési készséget, a ritmusérzéklet, koncentrációs képességet, teret adnak szabad mozgás improvizációknak, kreatív gondolkodásnak. A felismerő kottaolvasás képességét fejlesztő feladatok hangsúlyt helyeznek a zenei jelenségek jelrendszeréről való felismerésére, a zenei memória fejlesztésre, formaérzék fejlesztésre, a befogadás központú zenei nevelés területén összehangolnak társas tevékenységeket, komplex módon fejlesztik az egyéni és kooperatív tanulás képességét, az esztétikai és érzelmi kompetenciákat.

Tézis/5

- ***Az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos énekkönyvei (2013) felfedező tanulásra motiválnak, a mindennapok világában alkalmazható tudást gyarapítják, **elmélyítik az ünnepek jelentéstartalmának üzenetét, kialakítják a tanulóknak a nemzeti öntudat érzését, a zene, értő befogadására nevelnek.*****

Tankönyvhasználat – vizsgálat

Hipotézis/2.2.5.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveit a kérdőíves felmérésben résztvevő pedagógusok, tanulók, szülők jónak vélik, mert az énekkönyvek korszerű, érdeklődést felkeltő, tanulásra motiváló tartalmakat közvetítenek.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználatát vizsgáló kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a pedagógusok énekkönyvüket az eredményes tanulás-tanítás kiváló munkaeszközének tartják, a tanulóknak énekkönyvük tetszik, amiből szeretnek új dolgokat tanulni és mindent megismerni, a szülők az énekkönyvek tetszetősségét elsősorban a tankönyvi design és a tankönyvben szereplő dalok alapján ítélik meg.

Tézis/6

- Az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok, tanulók és a tankönyvekről véleményt formáló szülők **a tankönyveket jónak vélik**, mivel az énekkönyvek sokoldalú felhasználást tesznek lehetővé, amiből a tanulók véleménye szerint jó tanulni.

Tézis/7

- Az énekkönyvek domináns szerepet töltenek be az **élményt nyújtó zenetanulás**ban és gazdag lehetőséget kínálnak a tanulók érdeklődési körének kiszélesítésében.

A hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálat eredményeinek szintetizálása

A hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálatot szintetizáló kérdés:

Hogyan definiálható a zenei tudásképet meghatározó tudáskanon fogalma?

Tudáskanon

A kutatás során feltárt eredmények alapján 1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonja a társadalmi változások függvényében, a mindenkori tantervek által előírt szakmai követelményeknek megfelelően, olyan tudástartalmak recepcióját tárja fel, melynek komponenseit

- a **Zeneművek**: az énekkönyvek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot alkotó dalok (dalfajták), a zenehallgatásra kijelölt zeneművek
- a dalok szövegtárgyköre
- képi illusztrációk
- a zeneművekhez kapcsolódó **Zenei ismeretek**
- és a zene gyakorlathoz szükséges **Képesség- és készségfejlesztés** (a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatok) alkotja.

Központi kutatói kérdés:

Milyen zenei tudáskép rajzolódik ki 1943-tól 2013-ig az elemzés alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskánonjában?

Az énekkönyvek zenei tudásképe

A kutatási eredményeket összegezve megállapítható, hogy 1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskánonját alkotó zeneművek, a zenei anyagra épülő zenei ismeretek, a zene gyakorlatához szükséges képesség- és készségfejlesztés, a képi jelrendszer az énekkönyvek zenei tudásképében a *Kodály-Ádám* énekkönyvek alapkonceptióját képező magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés folytonosságára helyeznek hangsúlyt. A vizsgálatba vont alsó tagozatos énekkönyvek tudáskánonjának fókuszpontjait képező dalok, dalfajták, a zenehallgatásra kijelölt zeneművek, a dalok szövegtárgyköre, a nyelvi-képi prezentációk preferenciát képeznek az értékközvetítésben, feltárják az énekkönyvek tudáskánonjának értékrendjében bekövetkezett változásokat.

Tézis/8

- 1943-tól 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek zenei tudásképében maradandó értéket képviselnek a ***nemzeti zeneművészet népzenei és műzenei alkotásai***, mely tudástartalmak az ***európai zeneművészet népi és műzenei alkotásaival*** teljesednek ki. E zenei tudáskép a társadalmi változások és a tantervi előírások függvényében a zeneművek reprezentációs szintjeinek változó, széles spektrumú tudástartalmát tükrözi, mely ***esztétikai értékrendet, zenekultúrát közvetít*** az énekkönyvek tudáskánonjában.

A kutatás továbbfejlesztésének lehetőségei

A kutatás továbbfejlesztési lehetőségeinek egyik szegmense az énekkönyvek ***didaktikai (tájékoztató) apparátusának bővítése***. A kérdőíves vizsgálatok eredményei azt bizonyítják, hogy az énekkönyvben található Felhasznált irodalom, Forrásjegyzék segíti a tanórai felkészülést, lehetőséget ad az ismeretek bővítésére, kiegészítő anyagok gyűjtésére, a tanulók figyelmébe ajánlott szerzői irodalom ajánlására.

Az énekkönyvek továbbfejlesztésében fontos szempont ***a tanulók pszichés fejlettségét követő tipográfia***, a tanulók olvasási készségének fejlődéséhez igazodó betűméretek nagysága.

Hangsúlyos elvárás az ***ikonok gyakoribb alkalmazása*** az énekkönyvek képi jelrendszerében, melyek a tanulók számára könnyebb, gyorsabb tájékozódást eredményeznek, segítik a feladatok megértését.

A továbbfejlesztés újabb irányait jelölhetik ki az énekkönyvekben az ***önálló tanulás képességét fejlesztő, önellenőrzésre is lehetőséget adó feladatok***, valamint a tanórán kívüli ismeretszerzésre lehetőséget adó és a szülőket is ***közös zenetanulásra motiváló tartalmak***.

A továbbfejlesztés modern kori dimenzióját nyithatja meg az énekkönyvek hagyományos és digitalizált formáinak ötvözetében az énekkönyvekben megjelenő *digitális zenei ötlettár*, mely multimédiás elemek bevonásával, más tantárgyakkal kapcsolódási pontokat kialakítva segítik a fogalmi gondolkodást, az ismeretek hatékonyabb beágyazódását.

A jövőbeni empirikus kutatások kapcsán a továbbfejlesztés lehetőségét képezheti a *kérdőívek további árnyalása*, finomítása, *a személyes interjúk továbbgondolása*.

A tézisekhez hivatkozott irodalom

Antal László (1976): A tartalomelemzés alapjai. Magvető Kiadó Budapest.

Ábrahám István (2001): Tankönyvpiac és tankönyvellátás. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 367-376.

Babbie, Earl (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest.

Csapó Benő (2001): Tudáskonceptiók. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 88-105.

Dárdai Ágnes (2002): A tankönyvkutatás alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.

Falus Iván (2000): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Szerkesztette: Falus Iván, Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Fischerné Dárdai Ágnes (2008): Szempontok a tankönyvi képek ikonológiai és ikonográfiai értelmezéséhez. In: Bábosik István (szerk.): Az iskola korszerű funkciói. OKKER, Budapest. 322 – 338.

Fischerné Dárdai Ágnes és Kojanitz László (2007): A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig. In: Új Pedagógiai Szemle, 57. évf. 1. szám 56-69.

Gönczy László (2009): Kodály-koncepció: A megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon. Magyar Pedagógia. 109. évf. 2. szám 169-185.

Krippendorff, Klaus. (1995): A tartalomelemzés módszertanának alapjai. Balassi Kiadó. Budapest.

L. Dala Mária (1986): A tankönyv és hatása. In: Karlovitz János (szerk.): Tankönyvelméleti tanulmányok. Tankönyvkiadó, Budapest. 20-49.

L. Nagy Katalin (1996a): Zene és pedagógia. In: Új Pedagógiai Szemle, 46. évf. 12. sz. 37-49.

Pethő Villó (2012): Kodály zenepedagógiájának életreform elemei. In: Parlando. 2012. 54. évf. 6. szám.

Szabó Helga (1989): A magyar énektanítás kálváriája. I. kötet. Megjelent az Eötvös József alapítvány támogatásával. Felelős kiadó: Szabó Helga. Budapest.

Szabolcs Éva (1999): A kvalitatív kutatási módszerek megjelenése a pedagógiában. Magyar Pedagógia. 99. évf. 3. sz./1999. 343-348.

Szabolcs Éva (2000): Tartalomelemzés. In: Falus Iván (szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 330 – 339.

Hivatkozott tankönyvek

Első osztály

Hegy József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára. Harmadik kiadás. Készült az 1965. évi 2. kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1943): Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv a népiskolák első osztálya számára. Magyar Kórus. Athenaeum irodalmi és nyomdai műintézet rt., Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára. Negyedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Lassúné Ruskó Renáta (2014): Ének-zene. Munkafüzet első osztályosoknak. Második változatlan kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged.

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

Második osztály

Hegy József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskolák második osztálya számára. Tizenhatodik kiadás. Készült az 1977. évi tizenötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1982): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Negyedik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Harmadik kiadás. A kiadvány 2005. 08. 15-én tankönyvvé nyilvánítási engedélyt kapott a 15176-4/2005. számú határozattal. OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Harmadik osztály

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1981): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. A kiadvány 2006. 06. 02-án tankönyvvé nyilvánítási engedélyt kapott a 14814-4/2006. számú határozattal. OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Negyedik osztály

Tegzes György (1981): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tegzes György (2004): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Huszonkettedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Tegzes György (2008): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Átdolgozott kiadás. Első kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

A doktori értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációk

Ágnes Gyovai – Tímea Mária Hevesi (2015): The Circle Symbol in Music Education. In: Studia Universitatis Babeş-Bolyai Series Musica, 2/2015. December 95-107.

Bereczkiné Gyovai Ágnes (2012): E-learning az ének-zenei nevelésben. In: Könyv és Nevelés. Az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet Folyóirata. XIV. évfolyam, 2012/3. szám. 106-112.

Gyovai Ágnes (2014). Az énekes könyvek és a zenei kommunikáció szerepe a középkori énekes iskolákban. In: Fáyiné Dombi Alice (szerk.): Pedagógikum és kommunikáció: Comprehensive Pedagogy and Communication. Szeged Universitas Kiadó, 2014. 301-314.

Gyovai Ágnes (2017): Zenei képességfejlesztés hagyományos és elektronikus tanulási környezetben. In: Váradi Judit, Szűcs Tímea (szerk.): Sokszínű pedagógia - *Tanulmányok a*

zeneoktatás szerepéről, módszereiről és társadalmi hatásairól Debreceni Egyetemi Kiadó, 2017. 129-137.

Gyovai Ágnes – Dombi Józsefné (2011): Természeti jelenségek a zenében. Digitális ének-zene tananyagfejlesztés. a TÁMOP 4.1.2. keretében. <http://qulto.bibl.u-szeged.hu/results/-/results/72e16bf4-b345-468b-8510-d74f57ad32bc/solr#/displayResult>

Hevesi Tímea Mária – Gyovai Ágnes (2014): A zene szimbolikus jelentéstartalmainak alkalmazása autizmussal élő óvodás korú gyermekek integrációjában. In: Fejlesztő Pedagógia. Pedagógiai Szakfolyóirat / 25. évfolyam, 2014/4. 52-58.

A doktori értekezés témaköréhez kapcsolódó konferencia-előadások

Ágnes Bereczkiné Gyovai: *E - Learning in Music Education. Natural Phenomena in the Music.* 5th International Conference for Theory and Practice in Education. Information and Education. 14-16 JUN 2012 Miskolc Hungary

Bereczkiné Gyovai Ágnes – Hevesi Tímea Mária: *A KÖR szimbóluma a zenei nevelés világában.* XII. Országos Neveléstudományi Konferencia Budapest, 2012. 11. 08-10.

Gyovai Ágnes: *A magyar népi gyermekjátékdalok jelentősége az óvodai és iskolai dalanyagban.* XV. Apáczai – Napok. Tudományos Konferencia, Győr. 2011. október 28.

Gyovai Ágnes: *A tankönyv szerepe a tanítás-tanulás folyamatában. Kérdőíves felmérés pedagógusok körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához c.* előadás. Zenepedagógiai konferencia a felsőfokú tanárképzés 50. évfordulója alkalmából. 2017.04.07.Debrecen.

Mária Tímea Hevesi - Ágnes Gyovai: *The harmonizing role of music therapy for individuals with autism spectrum disorders.* Krajčí, P.– Priesterová, K. eds., Dimenzia muzikoterapie v praxi, výskume a edukácii. 10–11. február 2015. Bratislava, Szlovákia.

Hevesi Tímea Mária – Gyovai Ágnes: *A zene szimbolikus formáinak alkalmazása autizmussal élő óvodáskorú gyermekek integrációjában.* XIII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Eger. 2013. november 6-7-8-9.